

MEĐUSOBNA POVEZANOST MAKROEKONOMSKIH AGREGATA I POSLOVNIH PERFORMANSI BANAKA

Cilj ovog rada je da prikaže na koji način i u kojoj meri pojedini makroekonomski agregati utiču na performanse banaka. U radu će biti analizirano kretanje bruto domaćeg proizvoda, deviznog kursa, kamatne stope, inflatornog opterećenja i kretanja u platnom bilansu. Na strani poslovnih performansi ostvaruje se uvid u pokazatelje likvidnosti, adekvatnosti kapitala, kao i visinu neperformansnih kredita. Cilj istraživanja jeste da opovrgne ili potvrdi međusobnu povezanost kretanja vrednosti makroekonomskih agregata i poslovnih performansi banaka.

Analiza je potvrdila povezanost dve postavljene varijable. Naime, negativna kretanja vrednosti makroekonomskih agregata direktno ili indirektno ostvaruju uticaj na kvalitet performansi bankarskog sektora. Stoga, neophodno je da privreda definišu adekvatne strategije, da bi što bezbednije sprovele proces prilagođavanja novonastalim dešavanjima na tržištu, poput svetske finansijske krize, porasta neproduktivnih preduzeća, nepoverenja komitenata itd.

Ključne reči: makroekonomski agregati, bankarski plasmani, likvidnost, kapitalna adekvatnost

1. Uvod

Načelno govoreći, u povoljnom makroekonomskom ambijentu banke posluju sa pozitivnim finansijskim performansama, dok se banke, u situaciji nepovoljnih ili promenljivih makroekonomskih uslova, kada se privreda suočava sa recesionim kretanjima i visokim realnim kamatnim stopama, suočavaju sa narastajućim iznosom poslovnog gubitka koji nastaje usled problema sa otplatom kredita od strane zajmoprimaoca. Rezultat nepovoljnih makroekonomskih

* Ranka Mitrović, docent, Fakultet za poslovne studije,
Univerzitet „Džon Nezbit”, Beograd, e-mail: rmitrovic@nezbit.edu.rs

** Milica Nestorović, docent, Fakultet za poslovne studije,
Univerzitet „Džon Nezbit”, Beograd, e-mail: mnestorovic@nezbit.edu.rs

*** Marijana Ljubić, vanredni profesor, Fakultet za poslovne studije,
Univerzitet „Džon Nezbit”, Beograd, e-mail: mljubic@nezbit.edu.rs

kretanja jeste rast problematičnih kredita, koji rezultira padom stope profitabilnosti i adekvatnosti kapitala.

Polazeći od činjenice da sa protokom vremenskog horizonta raste i rizik, odobravanje kredita sa dužim rokom otplate nosi veći kreditni rizik. Banka u cilju minimiziranja kreditnog i ostalih rizika, mora adekvatno predvideti moguće privredne promene poslovanja, kako bi izvršila pravilnu selekciju kreditnih zahteva i smanjila udeo problematičnih kredita i time popravila svoj finansijski položaj.

Na primer, banke koje su poslovale u Srbiji u periodu posle privatizacije, profitirale su od loše makroekonomske politike, usled ekspanzivne javne potrošnje korigovane rastom kamatnih stopa putem repo operacija centralne banke. Paralelno sa repo operacijama, veliki priliv strane valute koji je bio motivisan visokim kamatnim stopama doveo je do jačanja dinara, pri čemu je sačinjen mehanizam permanentne distribucije dohotka od privrede i stanovništva ka bankama, što je pogodovalo stvaranju profita banaka.

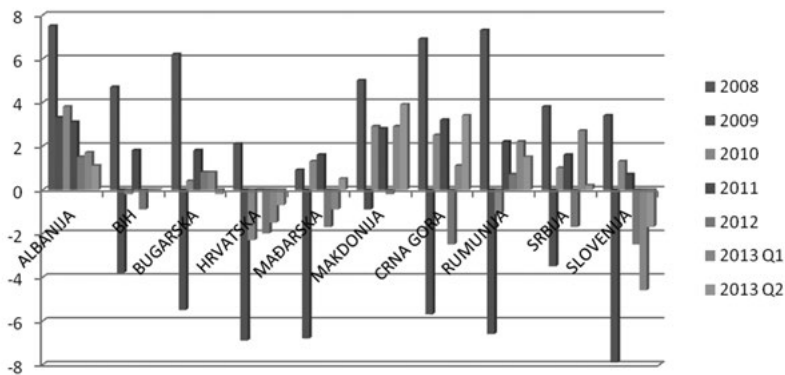
Uspešnost bankarskog sektora zavisi od delovanja i smera kretanja makroekonomskih agregata. Makroekonomsko okruženje, ili ambijent unutar kojeg posluju banke, predstavlja skup faktora koji svojim delovanjem utiču na smer odvijanja poslovnih aktivnosti banaka, kao i na uspešnost poslovanja banaka. Istraživanje koje je sprovedeno od strane Gonzales - Hermosillo, Pazarbasioglu, Billings¹ pokazuje da makroekonomski faktori utiču na finansijske performanse. Među najznačajnijim makroekonomski agregatima koji imaju uticaj na finansijske performanse banakarskog sektora izdvajaju se: bruto domaći proizvod, devizni kurs, visina inflacije i visina referentne kamatne stope.

2. Kretanja vrednosti bruto domaćeg proizvoda

Bruto domaći proizvod kao makroekonomski agregat koji se najčešće koristi kao mera privrednog rasta i stanja, predstavlja ukupnu vrednost proizvodnje roba i usluga, ostvarenu u nacionalnoj ekonomiji bez obzira na vlasništvo, pri čemu uključuje vrednost proizvodnje stranih kompanija/lica u zemlji, a isključuje aktivnosti kompanija/lica u vlasništvu domaćih rezidenata u inostranstvu. Drugim rečima, bruto domaći proizvod predstavlja meru finalne proizvodnje ukupnih dobara i usluga izuzev međufazne potrošnje, dakle, ukupno realizovan domaći proizvod, i krajnji je rezultat proizvodne aktivnosti jednog društva, pri čemu rast ovog indikatora podrazumeva rast privredne aktivnosti i obrnuto. U fazi privrednog rasta dolazi do rasta kreditne aktivnosti, cene aktive, rasta investicija, ali i do rasta kreditnog rizika.

¹ Brenda González-Hermosillo, Ceyla Pazarbaşıoğlu, Robert Billings (1997): *Determinants of Banking System Fragility: A Case Study of Mexico*, IMF Staff Papers, 44 (3), 295-315

Slika 1: Kretanje realnog BDP u periodu od 2008 - 2012. godine

Izvor: Regional Economic Outlook (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

U literaturi koja obrađuje uticaj makroekonomskih faktora na finansijske performanse banaka, u najvećem broju radova sreću se analize uticaja vrednosti makroekonomskih varijabli na profitabilnost, kao meru performansi banaka. Na primer, Laker² navodi da su makroekonomske varijable (bruto domaći proizvod, kamatne stope) u pozitivnoj korelaciji sa rastom prihoda banke. Demirguc-Kunt, A. Huizinga, H. Huizinga³; Pejić, M., Bach, P. Posedel, A. Stojanović⁴; Vujčić, B., Jeremić, I.⁵; Kraft, E., Hofler, R., Payne, J⁶ ukazuju da profitabilnost poslovanja banaka umnogome zavisi od makroekonomskih pokazatelja. Takođe, istraživanja pokazuju da postoji izvestan nivo pozitivnog uticaja makroekonomskih faktora na profitabilnost banaka. Pozitivna korelacija ukazuje da rast državnog blagostanja ne bi bio moguć bez rasta angažovanja bankarskog sektora.

Indikator bruto domaćeg proizvoda, za analizirane zemlje (Slika 1) u periodu od 2002. godine do 2012. godine beleži negativan trend. Najveći pad je zabeležen 2009. godine od -3,5, što je i logično, jer su se u tom periodu osetile najveće posledice svetske finansijske krize. Međutim, u godinama posle posmatrane godine, privreda nije zabeležila ni približno slične stope rasta kao pre izbivanja krize.

² Laker John (1999): *Monitoring Financial System Stability*, Reserve Bank of Australia Bulletin, 1-13

³ Demirguc-Kunt Asli, Huizinga Harry (1999): *Determinants of commercial bank interest margins and profitability: some international evidence*, World Bank Economic Review 13, 379-408.

⁴ Pejić Bach Mirjana, Posedel Petra, Stojanović Alen (2009): *Determinante profitabilnosti banaka u Hrvatskoj*, Zbornik Ekonomskog fakulteta, Zagreb, 1, 81-92

⁵ Vujčić Boris, Jeremić Igor (2001): *Bank efficiency in Croatia: A stochastic frontier analysis*, Paper presented at the Current Issues in Emerging Market Economics Conference: [www.hnb.hr/dub-konf/7-konferencija-radovi/vujcic-efficiency-of-banks-dea-approach.pdf]

⁶ Evan Kraft, Richard Hofler i James Payne (2004): *Privatizacija, ulazak stranih banaka i efikasnost banaka u Hrvatskoj: analiza stohastičke granice fleksibilne Fourierove funkcije troška*, Istraživanja, Hrvatska narodna banka, 1-14.

Slika 1. pokazuje kretanje bruto domaćeg proizvoda za zemlje bivše države SFRJ, Albaniju, Rumuniju, Sloveniju i Mađarsku. Proizilazi da je privreda svih analiziranih zemalja ušla u fazu recesije u trenutku izbijanja krize, nakon čega su se ekonomski jače države brže oporavile, u odnosu na slabije razvijene ekonomije i ekonomije zemalja u tranziciji. Visoke stope rasta koje su zabeležene u 2008. godini, su drastično opale 2009. godine, pri čemu Albanija ostvaruje stopu rasta prikazanog pokazatelja. Privredni rast zemalja Balkana kretao se u proseku od 1%-2% u 2013. godini, dok su Hrvatska i Slovenija zemlje sa negativnim rastom.

Tabela 1: Projekcije rasta BDP za period od 2014 - 2018. godine prema državama

	2014	2015	2016	2017	2018
ALBANIJA	2.1	2.5	2.5	2.5	2.8
BOSNA I HERCEGOVINA	2	3.5	4	4	4
BUGARSKA	1.6	2.5	2.5	3	3
HRVATSKA	1.5	2	2.5	2.5	2.8
MAĐARSKA	1.3	1.5	1.7	1.6	1.6
MAKEDONIJA	3.2	3.6	4	4	4
CRNA GORA	2.2	2.3	2.4	2.6	2.4
RUMUNIJA	2.2	2.5	2.9	3.4	3.8
SRBIJA	2	2.2	2.5	2.8	3
SLOVENIJA	-1.4	0.9	2.1	2.4	2.6

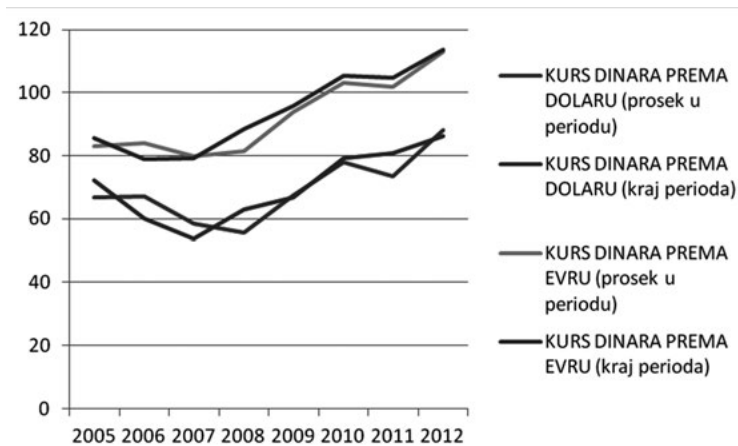
Izvor: *Regional Economic Outlook* (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

Nakon prvobitnog šoka, koji je posledica nastanka finansijske krize, prema projekcijama koje su prikazane u tabeli 1, zaključuje se da će ekonomije posmatranih država beležiti privredni rast, pri čemu je u narednom periodu neophodno preispitati strukturne slabosti, ukoliko se željeni rast želi postići.

3. Uticaj deviznog kursa na poslovanje banaka

Drugi makroekonomski indikator koji se posmatra u funkciji uticaja na performanse banaka jeste devizni kurs. Predstavlja cenu strane valute izraženu u domaćem novcu. Stabilan devizni kurs u razvijenim privredama rezultat je stabilnog privrednog rasta, suficita ili uravnoteženog platnog bilansa, nepostojanja budžetskog deficita i malog ili nikakvog spoljnog duga. Devizni kurs koji bi vodio računa o interesima domaće privrede morao bi se formirati pre svega tako, da vodi ka uravnoteženju spoljnotrgovinskog bilansa, najpre kroz porast izvoza, porast proizvodnje i zaposlenosti i smanjivanje zaduživanja u inostranstvu.

Slika 2: Kretanja deviznog kursa dinara prema dolaru i evru za Republiku Srbiju

Izvor: Godišnji izveštaj o poslovanju i rezultatima rada NBS

S druge strane, nerealan devizni kurs vodi u spoljnu neravnotežu i to - precenjena nacionalna valuta u deficit, a potcenjena u suficit platnog bilansa. Ako se nerealan devizni kurs duže primenjuje, onda dovodi i do neadekvatne privredne strukture, koja sa svoje strane po logici međuzavisnosti spoljne i unutrašnje ravnoteže, generira dalje platnobilansne neravnoteže. Prema tome, nerealan devizni kurs ima tendenciju da stvara tri nepovoljna efekta: spoljnu neravnotežu, neadekvatnu privrednu strukturu i vodi zemlju u sve veću ekonomsku izolaciju, što se duže primenjuje.⁷

Međutim, kada je reč o makroekonomskoj stabilnosti u Srbiji, u relativno kratkom roku se pokazalo da je stabilan kurs dinara ostao kao jedini element na kome se ona pokušava bazirati. Tako je devizni kurs ostao praktično jedino sidro makroekonomske stabilnosti u ekonomiji Srbije. To je za posledicu imalo da je značaj kursa dinara prema stranim valutama, pre svega evru u Srbiji, bio daleko veći nego što je to slučaj u ekonomijama sa razvijenim stabilnim privredama. U uslovima permanentne inflacije koja je bila obeležje čitave prve dekade 21. veka, smanjene zaposlenosti, niske produktivnosti i niskih zarada, stabilan kurs, a u stvarnosti dugotrajno apresiran, imao je čitav niz negativnih posledica, tako da je tzv. makroekonomska stabilnost rezultirala u slučaju Srbije dugotrajnim devastiranjem domaće privrede.⁸

Uočava se postojanje relativno konstantne vrednosti deviznog kursa. Praćenje trenda kretanja deviznog kursa značajno je iz više razloga, i pre svega se odnosi na praćenje izloženosti banke deviznom riziku, na osnovu anal-

⁷ Gnjatović Dragana, Dugalić Veroljub, Stojanović Biljana (2003): *Istorija nacionalnog novca*, SINEKS, Beograd, 371

⁸ Popov Đorđe (2012): „Uticaj valutne klauzule i deviznog kursa na stanje privrede Srbije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 46 (3), 19-37

ize pokazatelja izloženosti deviznom riziku, koji se definiše kao procentualno izražen odnos između ukupne otvorene devizne pozicije banke⁹ i kapitala banke obračunatog u skladu sa Odlukom o adekvatnosti kapitala. Visoka vrednost pokazatelja, posledica je rasta deviznih potraživanja, praćenog istovremeno rastom deviznih obaveza - pre svega devizne štednje.

U funkciji zaštite od rizika deviznog kursa, lokalne banke zaključuju valutne svopove sa svojim matičnim bankama, putem simultanih forvard i spot deviznih transakcija, čime se kontrolišu otvorene devizne pozicije.¹⁰ Kaminsky i Reinhart¹¹ navode da se finansijske performanse banaka pogoršavaju kada banka pozajmljuje sredstva u stranoj valuti, a odobrava ih u domaćoj valuti. U slučaju neočekivane depresijacije nacionalne valute, raste mogućnost za povećanjem iznosa neperformansnih kredita i pada profitabilnosti.

Ako se posmatra tržišni rizik, direktna izloženost banaka toj vrsti rizika je veoma niska. Međutim, indirektna izloženost prema nezaštićenim zajmoprincipima, čije su obaveze po kreditima denominovane u stranoj valuti ili indeksirane stranom valutom, je velika. Imajući u vidu jaz u valutnoj strukturi ukupne aktive i pasive realnog sektora, visok stepen evroizacije predstavlja jedan od ključnih rizika u sistemu.

Tabela 2: Pokazatelj deviznog rizika Republike Srbije

PERIOD	DEVIZNI RIZIK
2008	8.00%
2009	3.60%
2010	3.90%
2011	6.20%
2012	5.50%

Izvor: Godišnji izveštaj o poslovanju i rezultatima rada NBS

Stepen evroizacije bankarskog sistema Srbije, koji predstavlja jedan od ključnih rizika za finansijsku stabilnost, neznatno je porastao u odnosu na 2008. (sa 70,5% na 72,1% na kraju 2012), učešće privatnog spoljnog duga u BDP-u ostalo je na približno istom nivou (oko 45,0%), dok je učešće javnog duga u BDP-u

⁹ Pod otvorenom neto deviznom pozicijom banke, podrazumeva se razlika između potraživanja i obaveza banke u jednoj stranoj valuti ili plemenitom metalu.

¹⁰ Lončar Dragan, Rajić Vesna (2012): *Concentration and competitiveness of the banking market in Serbia: current situation and possible future changes under the influence of market consolidation*, Ekonomika preduzeća, Beograd, 372-385

¹¹ Graciela Laura Kaminsky, Carmen Reinhart (1999): „The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems“, *The American Economic Review*, 89 (3), 473-500

znatno povećano u odnosu na 2008. godinu.¹² Podaci ukazuju na činjenicu da se banke koje posluju na bankarskom tržištu Srbije, štite od izloženosti devznog rizika na taj način što odobravaju kredite indeksirane u evrima, pri čemu smanjuju svoju izloženost deviznom riziku.

Ravnomerna raspodela devznog rizika između banaka i njihovih klijenata svakako bi podstakla tražnju, a time i obim kreditiranja što bi, sa jedne strane, značilo više posla pa time i više profita za banke, a sa druge, privredna aktivnost bi značajno oživela. Naravno, u ovim okolnostima banke bi, ako žele da zaštite svoj portfolio, morale mnogo ozbiljnije da se pobrinu oko toga, kome i pod kojim uslovima odobravaju kredite.¹³ Podaci prikazani u tabeli 2 pokazuju da je devizni rizik ispod maksimalnog iznosa koji je propisan od strane NBS u iznosu od 20%. Drugim rečima, banke adekvatno upravljaju deviznim rizikom, jer adekvatno usklađuju devizne pozicije s jedne, i raspoložu adekvatnim iznosom kapitala, s druge strane.

4. Inflacija kao makroekonomska varijabla u odnosu na poslovanje banaka

Inflacija, kao makroekonomska varijabla, predstavlja porast opšteg nivoa cena. Takođe, inflacija je povezana sa ostalim makroekonomskim varijablama, kao što su ekonomski rast, platni bilans, devizni kurs i drugi. Neosporan je uticaj inflacije na ekonomski rast, međutim, oprečna su mišljena da li inflacija utiče na ekonomski rast ili ne, tj. da li stabilan nivo cena potpomaže ili usporava privredni rast.

Neosporno je da i dalje nema čvrstog stava, da li ekonomski rast podstiče inflaciju ili inflacija podstiče stopu rasta, ili i ekonomski rast i stopa inflacije podstiču stopu rasta, ili su i ekonomski rast i stopa inflacije rezultati delovanja niza drugih faktora. Statistički modeli se sve više napuštaju, a njihove veze i međuodnosi pokušavaju se pronaći dinamičkim analizama.¹⁴ Bez obzira da li se radi o otvorenoj ili prikrivenoj, monetarnoj ili troškovnoj inflaciji, inflacija nepovoljno deluje na devizni kurs domaće valute. Inflacija, zbog nastalog dispariteta domaćih (viših) cena i cena na inostranim tržištima, dovodi do precejenog kursa kada u zemlji postoji fiksni devizni kurs, koji se želi održavati u takvim odnosima.¹⁵

Podaci prezentovani u tabeli 3 pokazuju da Republika Srbija beleži najviše stope inflacije u odnosu na zemlje iz okruženja. U poređenju sa privrednim

¹² NBS (2012): *Godišnji izveštaji poslovanju i rezultatima rada NBS*, 42

¹³ Popov Đorđe (2012): „Uticaj valutne klauzule i devznog kursa na stanje privrede Srbije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 46 (3), 19-37.

¹⁴ Komazec Slobodan, Ristić Žarko (2012): *Monetarna ekonomija i bankarski menadžment*, EtnoStil, Beograd, 67.

¹⁵ Ibid, 76.

rastom, uočava se da smanjenju inflatornog pritiska može doprineti umeren i ravnomeran rast privredne aktivnosti.

Prema Otaševiću, postoji statistički dokaz da inflacija utiče na kvalitet portfolija bankarskih zajmova, pri čemu je uticaj izraženiji kod kredita odobrenih preduzećima.¹⁶ Negativna stopa inflacije pokazuje da inflacija vodi nižem kreditnom riziku u situaciji kada se krediti odobravaju kompanijama u kratkom roku. Krediti odobreni stanovništvu manje su osetljivi na promene u inflaciji, dok su više osetljivi na kretanje kamatnih stopa. Na kraju, rezultati pokazuju da veći iznos inflacije merene kroz indeks potrošačkih cena (Consumer Price Indeks - CPI) može doprineti da se zaduženja lakše servisiraju, jer se smanjuju realna vrednost nenaplaćenih zajmova što dalje vodi ka smanjenju izloženosti kreditnom riziku u kraćem periodu.

Tabela 3: Kretanje inflacije za period od 2008 - 2012. godine

	2008	2009	2010	2011	2012
ALBANIJA	0.9	3.5	3.4	1.7	2.4
BOSNA I HERCEGOVINA	3.8	0	3.1	3	1.8
BUGARSKA	7.2	1.6	4.4	2	4.2
HRVATSKA	2.8	1.8	1.7	2.1	4.7
MAĐARSKA	3.4	5.4	4.6	4.1	5
MAKEDONIJA	4.1	-1.6	3	2.8	4.7
CRNA GORA	6.9	1.5	0.7	2.8	5.1
RUMUNIJA	6.4	4.7	7.9	3.2	5
SRBIJA	8.6	6.6	10.3	7	12.2
SLOVENIJA	1.8	2.1	2.2	2.1	2.7

Izvor: *Regional Economic Outlook* (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

Pored toga, inflacija ima određeni uticaj i na finansijske performanse banaka, što je pokazano u studiji koju su sveli Tabari, Ahmadi, Emami.¹⁷ Rezultati studije pokazuju da je njen uticaj na poslovne performanse pozitivan, ukoliko se inflacija može predvideti. Drugim rečima, ukoliko banka može da predvidi kretanje stope inflacije, samim tim može da prilagodi svoje kamatne stope i poveća profitabilnost poslovanja.¹⁸

¹⁶ Otašević Dragiša (2013): *Analiza makroekonomskih determinanti kvaliteta kreditnog portfelja banaka u Srbiji*, Narodna banka Srbije, Beograd, 1-29.

¹⁷ Naser Ail Yadollahzadeh Tabari, Mohammad Ahmadi, Masomeh Emami (2013): „The Effect of Liquidity Risk on the Performance of Commercial Banks“, *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4 (6),1624-1631.

¹⁸ Ibid.

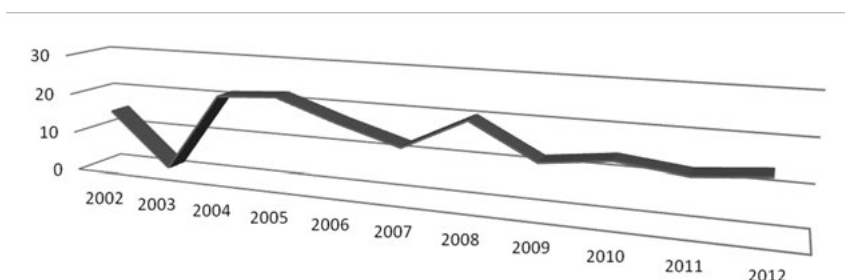
5. Kamatna stopa kao determinanta poslovanja banaka

Makroekonomski pokazatelj koji je direktno povezan sa inflacijom jeste referentna kamatna stopa. Narodna banke Srbije, u okviru svoje monetarne politike, vrši usklađivanje referentne kamatne stope u skladu sa kretanjem inflacije. Ukoliko se očekuje da će se buduća inflaciona stopa smanjiti, banka vrši usklađivanje kamatne stope na taj način što smanjuje njen iznos, i obrnuto. Rastom referentne kamatne stope, raste i kamatna stopa po kojoj banka plasira svoja sredstva komitentima i stanovništvu. Problem visokih kamatnih stopa nije pojava današnjice.

Visoka kamatna stopa na slobodnom novčanom tržištu je predstavljala problem sa kojim se Narodna banka suočavala tokom čitavog razdoblja između dva svetska rata.¹⁹ S druge strane, srpsko bankarsko tržište i monetarna politika Narodne banke Srbije, govori da se kamatne stope menjaju kada referentna kamatna stopa kreće naviše, dok u slučaju pada na niže, kretanje kamatnih stopa ne mora nužno da prati taj trend.

Slika 4. pokazuje da je kretanje kamatnih stopa nakon izbijanja finansijske krize uravnoteženo, ali sa tenedencijom rasta.

Slika 4: Kretanje referentne kamatne stope NBS

Izvor: Godišnji izveštaj o poslovanju i rezultatima rada NBS

U situaciji pada kupovne moći stanovništva i malog broja bančinih kreditnih transakcija, banke drže više kamatne stope kako bi ostvarile veće profitne marže i povećale profitabilnost poslovanja. S druge strane, banke nalaze opravdanost viših kamatnih stopa u većem stepenu rizika države, kako bi se zaštitile usled nastanka sistemskih rizika. Smanjenjem referentne kamatne stope NBS od 2009. godine, smanjenjem vrednosti šestomesečnog *EURIBOR*²⁰ - a u poslednje tri godine, kamatne stope, po kojima banke plasiraju sredstva, nisu se značajnije smanjile.

¹⁹ Gnjatović Dragana, Dugalić Veroljub, Stojanović Biljana (2003): *Istorija nacionalnog novca*, SINEKS, Beograd, 307.

²⁰ Predstavlja dnevnu referentnu kamatnu stopu po kojoj prvoklasne banke jedna drugoj nude novac na međubankarskom tržištu.

5. Ostali makroekonomski agregati i njihov uticaj na poslovanje banaka

Kako bi se stekla celovita slika o privrednom ambijentu, pored navedenih makroekonomskih agregata, neophodno je analizirati i ostale makroekonomske determinante, kao što su: budžetski deficit, javni dug, tekući bilans, kao i međunarodnu investicionu poziciju države.

Budžetski deficit nastaje usled disbalansa u ostvarenim ukupnim prihodima i izvršenim ukupnim rashodima ili izdacima iz budžeta države, pokrajine, ili neke druge jedinice lokalne samouprave. U slučaju višeg iznosa prihoda u odnosu na rashode, ostvaren je budžetski suficit, dok u slučaju nižeg iznosa prihoda, u odnosu na rashode, nastaje budžetski deficit. Drugim rečima, budžetski deficit se javlja usled manjeg iznosa primanja jedne države u odnosu na ukupne izdatke u budžetskoj godini.

Tabela 4: Budžetski deficit (u % BDP) za period od 2008 - 2012. godine prema državama

	2008	2009	2010	2011	2012
ALBANIJA	-5.5	-7	-3.1	-3.6	-3.7
BOSNA I HERCEGOVINA	-2.2	-4.4	-2.5	-2.1	-2.1
BUGARSKA	2.9	-0.9	-4	-0.5	-0.5
HRVATSKA	-2.1	-4.6	-5.4	-4	-4
MAĐARSKA	-3.7	-4.6	-4.2	-2	-2
MAKEDONIJA	-0.9	-2.7	-2.4	-3.8	-3.8
CRNA GORA	0.5	-4.4	-3.6	-4	-4
RUMUNIJA	-5.7	-7.3	-6.4	-2.5	-2.5
SRBIJA	-1.7	-3.4	-3.7	-5.7	-5.7
SLOVENIJA	-1.9	-6.3	-5.9	-3.8	-3.8

Izvor: *Regional Economic Outlook* (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

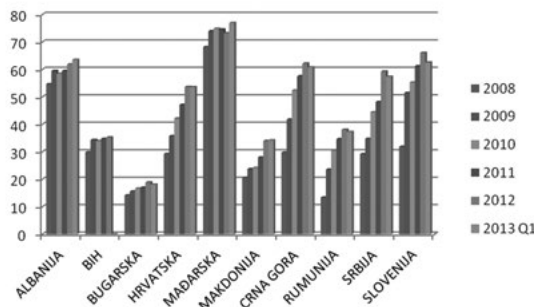
Budžetski deficit Republike Srbije, u poslednje dve godine zabeležio je najveću vrednost u odnosu na države iz okruženja. Druga negativna karakteristika odnosi se na permanentan narastajući trend iz godine u godinu. Da bi država svojim merama, između ostalog, smanjila budžetski deficit, zadužuje se na domaćem ili inostranom tržištu.

Pod javnim dugom se podrazumeva iznos obaveza konsolidovanog sektora države u datom vremenskom periodu. S druge strane, javni dug se može posmatrati i kao kumulativ prethodnih budžetskih deficita.

Permanentan rast budžetskog deficita praćen je permanentnim rastom javnog duga u poslednjih pet godina. Permanentan rast javnog duga zabeležen je kod svih analiziranih zemalja, pri čemu su Mađarska, Slovenija, Albanija i Srbija,

države sa najvećim učešćem javnog duga u domaćem proizvodu. Javni dug Srbije se u poslednjih pet godina skoro duplo povećao. Takođe, Bugarska predstavlja zemlju sa najnižim iznosom javnog duga, s jedne, i državu sa približno stabilnim iznosom duga, s druge strane. Takođe, Bugarska je država koja je smanjila iznos budžetskog deficita, što predstavlja pozitivan podsticaj privrednom ambijentu.

Slika 5: Iznos javnog duga (u % BDP) za period od 2008 - 2012. godine

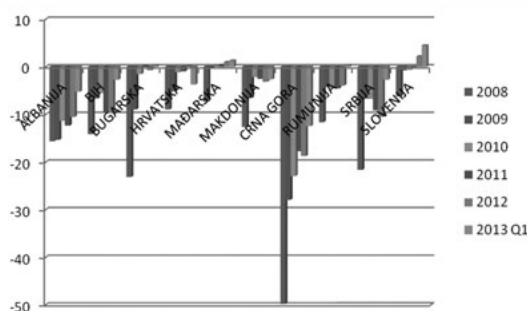

Izvor: Regional Economic Outlook (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

Pored analiziranih makroekonomskih agregata, sa aspekta analize privrednog ambijenta, važno je analizirati bilans tekućeg računa, pod kojim se podrazumeva razlika između uvoza i izvoza dobara i usluga. Zbog nepostojanja konstantne usaglašenosti između izvoza i uvoza robe i dobara, javlja se deficit (situacija kada je iznos uvoza viši u odnosu na izvoz) ili suficit tekućeg bilansa (situacija kada je iznos uvoza niži od izvoza).

Podaci prezentirani na slici 6. pokazuju da su poslednjih pet godina privrede analiziranih država zabeležile deficit platnog bilansa. Najviši iznos deficita tekućeg bilansa zabeležen je kod Crne Gore i Bugarske, pri čemu je najviši iznos zabeležen 2008. godine.

Slika 6: Tekući bilans (u % BDP) za period od 2008-2012. godine prema zemljama

Izvor: Regional Economic Outlook (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

Na kraju, međunarodna investiciona pozicija obuhvata finansijsku aktivu (finansijska potraživanja rezidenata od nerezidenata i monetarno zlato, koje ulazi u sastav rezervne aktive zemlje) i pasivu koje imaju međunarodni karakter (finansijske obaveze rezidenata prema nerezidentima).²¹

U posmatranom periodu, analizirane privrede zabeležile su negativan iznos međunarodne investicione pozicije koja je posledica viška negativne pozicije javnog sektora, banaka i ostalih sektora, kao neto dužnika prema inostranstvu. Takođe, negativan trend ogleda se i u kumulativnom rastu vrednosti iz godine u godinu. Kao jedan od razloga može se navesti globalna finansijska kriza kao i nedostatak domaćeg kapitala.

Tabela 5: Međunarodna investiciona pozicija za period od 2008-2012. godine (izraženo u mil. EUR)

	2008	2009	2010	2011	2012
ALBANIJA	-2396	-2869	-3208	-3785	N/A
BOSNA I HERCEGOVINA	-5882	-6960	-7303	-7763	-8081
BUGARSKA	-361964	-34153	-33021	-31599	-31602
HRVATSKA	-106272	-110920	-107797	-94983	-99271
MAĐARSKA	-3265	-3612	-3569	-3931	-4196
MAKEDONIJA	-3265	-3612	-3569	-3931	-4196
RUMUNIJA	-69006	-73741	-77846	-84394	-85561
SRBIJA	-21993	-20824	-23765	-2583	-27730
SLOVENIJA	-13375	-14103	-15338	-14747	-15866

Izvor: *Regional Economic Outlook* (2013) Economic Research Unit, Banca Intesa.

Zaključak

Podaci o kretanju makroekonomskih pokazatelja izneti u radu govore da, nakon incijalnog prilagođavanja bankarskog sektora posledicama krize, dolazi do oživljavanja kreditnog tržišta, dok rast vrednosti ključnih makroekonomskih agregata nije na nivou u odnosu na period pre nastanka krize. Takođe, negativni trend ostalih pomenutih makroekonomskih agregata, rast budžetskog deficita, praćen rastom javnog duga i rastom deficita bilansa tekućeg računa, kao i nepovoljne međunarodne investicione pozicije, predstavljaju stanje privrednog ambijenta koje otežava ostvarivanje dobrih poslovnih performansi bankarskog

²¹ Narodna banka Srbije (2015): *POJAM, DEFINICIJA I OSNOVNI ELEMENTI MEĐUNARODNE INVESTICIONE POZICIJE*, Sektor za ekonomske analize i istraživanja – Odeljenje statistike platnog bilansa http://www.nbs.rs/export/sites/default/internet/cirilica/80/ino_ekonomski_odnosi/mip/mip_definicije_i_pojmovi.pdf

sektora. Realna inflatorna kretanja i nestabilnost makroekonomske politike, kao i negativna spoljnotrgovinska razmena, utiču na raspoloživost sredstava iz realnog sektora. Prekomerna javna potrošnja utiče na nova kreditna zaduženja, ali i na pojačani rizik kod stranih investitora. Usled domaće i svetske finansijske krize dolazi do pada realnih vrednosti.²² Stoga, neophodno je sterilizovati napomenute negativne efekte koji opterećuju makroekonomsku stabilnost jedne zemlje, čime će se doprineti kreiranju adekvatnog poslovnog ambijenta banaka, odnosno čime će se poboljšati performanse bankarskog sektora.

Takođe, države treba da budu usmerene na podsticaj kreditiranja različitih grana privrede, strogo vodeći računa o racionalnoj alokaciji sredstava. Neravnomernost rasta je u savremenom poslovanju česta pojava, te je potrebno ravnomerno raspodeliti finansijska sredstva. Naravno, postoje grane privrede koje su profitabilnije, pa je stoga neophodna kvalitetna dugoročna strategija razvoja. Kako je savremeno poslovanje okarakterisano raznim turbulencijama i negativnim dešavanjima, radi smanjenja rizičnosti i povećanja sigurnosti, dovoljno je kreirati stratešku opciju na srednji rok, a potom planirati dalji razvoj. Na taj način će se smanjiti rizik poslovanja u bankarskom sektoru. Mere državnih podsticaja treba da budu usaglašene sa merama centralne banke (NBS).

Literatura

- Brenda González-Hermosillo, Ceyla Pazarbaşıoğlu, Robert Billings (1997): „Determinants of Banking System Fragility: A Case Study of Mexico“, *IMF Staff Papers*, 44 (3), 295-315
- Demirguc-Kunt Asli, Huizinga Harry (1999): „Determinants of commercial bank interest margins and profitability: some international evidence“, *World Bank Economic Review* 13, 379-408.
- Evan Kraft, Richard Hofler i James Payne (2004): *Privatizacija, ulazak stranih banaka i efikasnost banaka u Hrvatskoj: analiza stohastičke granice fleksibilne Fourierove funkcije troška*, Istraživanja, Hrvatska narodna banka, 1-14.
- Gavrilović Milica, Ivanović Ivan (2011): „(Ne)postojanje društvene odgovornosti u privredi Srbije u procesu privatizacije“, *Megatrend revija*, 8 (1), 337-350
- Gnjatović Dragana, Dugalić Veroljub, Stojanović Biljana (2003): *Istorija nacionalnog novca*, SINEKS, Beograd
- Graciela Laura Kaminsky, Carmen Reinhart (1999): „The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-of-Payments Problems“, *The American Economic Review*, 89 (3), 473-500
- Komazec Slobodan, Ristić Žarko (2012): *Monetarna ekonomija i bankarski menadžment*, EtnoStil, Beograd

²² Gavrilović Milica, Ivanović Ivan (2011): „(Ne)postojanje društvene odgovornosti u privredi Srbije u procesu privatizacije“, *Megatrend revija*, 8 (1), 337-350

- Laker John (1999): *Monitoring Financial System Stability*, Reserve Bank of Australia Bulletin, 1-13
- Lončar Dragan, Rajić Vesna (2012): *Concentration and competitiveness of the banking market in Serbia: current situation and possible future changes under the influence of market consolidation*, *Ekonomika preduzeća*, Beograd, 372-385
- Naser Ail Yadollahzadeh Tabari, Mohammad Ahmadi, Masomeh Emami (2013): „The Effect of Liquidity Risk on the Performance of Commercial Banks“, *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 4 (6), 1624-1631
- Narodna banka Srbije (2012): *Godišnji izveštajo poslovanju i rezultatima rada NBS*
- Narodna banka Srbije (2015): *POJAM, DEFINICIJA I OSNOVNI ELEMENTI MEĐUNARODNE INVESTICIONE POZICIJE*, Sektor za ekonomske analize i istraživanja – Odeljenje statistike platnog bilansa
- Otašević Dragiša (2013): *Analiza makroekonomskih determinanti kvaliteta kreditnog portfelja banaka u Srbiji*, Narodna banka Srbije, Beograd, 1-29.
- Pejić Bach Mirjana, Posedel Petra, Stojanović Alen (2009): *Determinante profitabilnosti banaka u Hrvatskoj*, Zbornik Ekonomskog fakulteta, Zagreb, br. 1, 81-92
- Popov Đorđe (2012): „Uticaj valutne klauzule i deviznog kursa na stanje privrede Srbije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta*, Novi Sad, 46 (3), 19-37
- Vujčić Boris, Jeremić Igor (2001): *Bank efficiency in Croatia: A stochastic frontier analysis*, Paper presented at the Current Issues in Emerging Market Economics Conference: [www.hnb.hr/dub-konf/7-konferencija-radovi/vujcic-efficiency-of-banks-dea-approach.pdf]

Rad primljen 3. februara 2016.

Odobren za štampu: 20. februara 2016.

Paper received: February 3rd, 2016

Approved for publication: February 20th, 2016

ASSISTANT PROFESSOR, RANKA MITROVIĆ, PHD

Faculty for Business Studies, "John Naisbitt" University, Belgrade

ASSISTANT PROFESSOR, MILICA NESTORVIĆ, PHD

Faculty for Business Studies, "John Naisbitt" University, Belgrade

ASSOCIATE PROFESSOR, MARIJANA LJUBIĆ, PHD

Faculty for Business Studies, "John Naisbitt" University, Belgrade

RELATIONSHIP BETWEEN MACROECONOMIC AGGREGATES AND BANK PERFORMANCE

Summary

The aim of the paper is relations between some macroeconomic aggregates and performance of banks. This paper show analysis of trends in gross domestic product, exchange rates, interest rates, inflation load, developments in the balance of payments. On the business side, performance is achieved insight into the liquidity, capital adequacy, and the amount of non-performable loans. The aim of the research is to refute or confirm the interconnectedness of movement values of macroeconomic aggregates and bank performance.

The analysis confirmed the association of two set variables. The negative value movements of macroeconomic aggregates directly or indirectly have an impact on the quality of performance of the banking sector. Therefore, it is necessary to define an adequate strategy of the economy, would not it safer to carry out the process of adapting to new developments in the market, such as the global financial crisis, the rise in unproductive enterprises, distrust customers etc.

Keywords: macroeconomic aggregates, bank placements, liquidity, capital adequacy